γάλων λόφους εἰς ὕψος ἐγηγερμένους, καὶ μεταξὺ τῶν ὀρῶν, πρηνεῖς τινας τόπους καὶ λείους, ἐν κόλπων τινῶν θαλαττίων σχήματι. καὶ τὰ ὄρη δὲ αὐτὰ πρὸς χρείαν τῶν ἀνθρώπων διεῖλεν ὁ ποιητής, καὶ εἰς κρημνοὺς διαστήσας βαθεῖς, τοῖς τε χειμάρροις ὕδασι τὰς πορείας ἐμηχανήσατο, καὶ τοῖς ἀνθρώποις εὐπόρους ἐν ταῖς δυσχωρίαις τὰς ὁδοὺς ἐτεκτήνατο. καὶ τὰ μὲν ὄρη, παρέχει τῇ τῶν οἰκοδόμων τέχνῃ τὰς ὕλας, τὰ δὲ πεδία, τοῖς ἐν τοῖς ὄρεσι διαιτωμένοις, ἀντιδίδωσι τῶν πυρῶν τὴν ἀφθονίαν. καὶ τὸ ποικίλον τῆς θέσεως, οὐ τρέφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τέρπει τῶν ἀνθρώπων τὰς ὄψεις. φιλεῖ γὰρ τὰ μονοειδῆ ταχὺ ἐπάγειν τὸν κόρον. εἰπέ μοι, τίς ὁ ταῦθ' οὕτω διακοσμήσας, τίς ὁ τοσαύτην αὐτοῖς ἐναποθέμενος δύναμιν, ὥστε τοσούτων ἐνιαυτῶν κύκλους μὴ δαπανῆσαι τὸν θησαυρόν; τίς ὁ τὰ ὄντα διαφυλάττων ἀκίνητα; τίς ἐπείγει τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα; τίς ὠθεῖ τῶν πηγῶν τὰς ὠδῖνας; βλέπε ταύτας, ὧδε μὲν ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν κορυφαῖς ἀναβλυζούσας, ἐκεῖ δέ, οὐδ' ἐν ταῖς ὑπωρείαις φαινομένας, ἀλλ' ἐκ βαθυτάτων φρεάτων παρεχούσας τοῖς ἀνθρώποις τὰ νάματα. ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς αὐτόματον ἄττειν ἄνω τῶν ὑδάτων τὴν

φύσιν,

μένον, ἐπὶ καιρὸν δὲ παραχθέντα τὸν ὑετὸν τῇ γῇ, ἀλύπως τὸν ἥλιον ταῖς ἀκτῖσι χρησάμενον, τὰς τῶν ἀνέμων αὔρας κινηθείσας ἐν τάξει, τοὺς γηπόνους ἐπιμελῶς τὴν γῆν γεωργοῦντας, συνήθως καταβάλλοντας τὰ σπέρματα, καὶ ὅτε τὴν γῆν εὐγνωμόνως ἐκτίσασαν τοὺς καρπούς, ὅτε τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἄνοσον διαμεῖνασαν. ταῦτα δὲ ποιεῖ τῶν ὅλων ὁ πρύτανις, πείθων ἡμᾶς μὴ τῇ κτίσει θαῤῥεῖν, μηδ' εἰς αὐτὴν ἀναφέρειν τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ τῷ ταύτης δημιουργῷ προσφέρειν. Ἐπειδὴ τοίνυν εἶδον καὶ τὸν ἀέρα τῆς τοῦ θεοῦ ἀπολαύοντα προμηθείας, καὶ δι' ἐκεῖνον τοσαύταις ἐτῶν χιλιάσιν ἀρκέσαντα, καὶ μήτε ὑπὸ τῶν ἀναπνεόντων ζώων δαπανηθέντα, μήτε ἐκ τῶν συνεχόντων αὐτὸν σωμάτων ἐκρήξαντα, δεῦρο σε πρὸς τὴν γῆν ἀγάγωμεν, τὴν κοινὴν τροφόν, καὶ μητέρα, καὶ τάφον· ἐξ ἧς σου τὸ σῶμα τὸ πήλινον, ἢ τὸ στόμα τὸ νῦν τοῦ πλάστου λαλοῦν μεγάλα κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ ὀπτασίαν. Βλέπε τοιγαροῦν ταύτης παρὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν θέσιν, καὶ τῶν σχημάτων τὴν ποικιλίαν. οὔτε γὰρ ὑπτία πᾶσα, οὔτε προσάντης, ἀλλ' εἰς ὄρη ἢ νάπας καὶ πεδία διῄρηται. ἴδοι δ' ἄν τις πεδίων ἐν μέσῳ με-

ζωῆς ἡμῶν συνεργὸς ἀήρ, ὃν ἀναπνέοντες διαζῶμεν ἅπαντες, ὁ κοινὸς οὗτος θησαυρὸς, καὶ πενομένων καὶ ἐν πλούτῳ βρενθυομένων, οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν, ἰδιωτῶν καὶ βασιλέων, ὃν οὐ μᾶλλον τοῦ πένητος ἀναπνέουσιν οἱ τῇ ἁλουργίδι κοσμούμενοι: ἀλλὰ τῇ ἰσομοιρίᾳ καὶ τὴν τούτου χρείαν ἅπασα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τετίμηται, οὐ μόνον ἡμᾶς εὐφραίνει ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ ταῖς αὔραις, καὶ τῇ τοῦ ὑετοῦ χορηγίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀνιᾷ τῷ κρυμῷ, διδάσκων ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἀρκεῖ μόνος εἰς ζωογονίαν, καὶ τῶν ζώντων τὴν θεραπείαν.

Οὕτως ὁ ἥλιος οὐ μόνον εὐφραίνει τῇ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων ἡμᾶς, καὶ τὴν διαφορὰν διδάσκει τῶν ὁρωμένων σωμάτων, ὄγκων τε καὶ χρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀνιᾷ τῇ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων, κἂν μὴ τὸν ἀέρα κινήσας ὁ τοῦ παντὸς ἡνίοχος, αὔρας ἡμῖν ψυχρὰς προσενέγκῃ, ὁ προσκυνηθεὶς οὗτος ὑπὸ τῶν ἀνοήτων ἥλιος, ἄρδην ἐμπίπρησιν ἅπαντα, καὶ τὸ ζῆν ἀφαιρεῖται τῶν προσκυνούντων. οὐδὲν τοιγαροῦν τῶν στοιχείων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῆς ζωῆς τυγχάνει παρεκτικόν, ὅτι μὴν ἅπαντα κοινῇ κεραννύμενα, δίχα τῆς τὰ πάντα κυβερνώσης δυνάμεως, ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίνεται. ἔστι γὰρ πάλιν ἰδεῖν, εἰς εὔκρατον μὲν τὸν ἀέρα γεγενη-

μένον,

τουτωνὶ τῶν ἀγαθῶν τὸν ἀέρα, μάθε ὡς καὶ τούτου τὴν ἀμετρίαν ἡ τοῦ ἡλίου κομίζει θερμότης. ἀκραιφνῆ γὰρ οὐδεὶς ἂν ἤνεγκε τὴν τοῦ ἀέρος ψυχρότητα· καὶ μάρτυς ἡ χειμέριος ὥρα, ἐν ταύτῃ γὰρ ἤδη τὰ νοτιώτερα τοῦ πόλου διατρέχων ὁ ἥλιος, καὶ τὰ βορειότερα, καὶ τὰ μέσα καταλιμπάνων, ἄδειαν δίδωσι τῷ ἀέρι κεχρῆσθαι τῇ φύσει. οὗ χάριν, μηκέτι ὁμοίως δαπανώμενος ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος, πυκνούμενος δὲ καὶ συχνὸς γινόμενος, καὶ ὑετὸν ἀφίησι λάβρον, καὶ τῇ σφοδροτέρᾳ τῶν ἀνέμων προσβολῇ τοῦτον διαφείζων, εἰς νιφετὸν μεταπήγνυσι καὶ χάλαζαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς καθαραῖς αἰθρίαις ἀποστάζουσαν δρόσον τῇ αὔρᾳ πηγνύς, ψυχρότητι τὴν πάχνην ἐργάζεται· καὶ ταῦτα, εἰ καὶ πόρρωθεν, ἀλλ' ὅμως τῷ ἡλίῳ θερμαινόμενος ἀποβάλλει. ἔστι δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἀκριβῶς καταμαθεῖν τοῦ θεοῦ τὴν προμήθειαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλὴ καὶ μεγάλη τῶν στοιχείων ἡ χρεία, καὶ πρὸς τῇ χρείᾳ, πολὺ τὸ κάλλος, καὶ ἄρρητος ἡ ὥρα, τὰ δοκοῦντα λυπηρὰ γίνεσθαι, διὰ τούτων ὁ πάνσοφος ᾠκονόμησεν, ἵνα μὴ θεοὺς, ἀλλὰ θεοῦ ποιήματα ταῦτα εἶναι πιστεύωμεν, ἰθυνόμενά τε καὶ κυβερνώμενα, ᾗ ἂν ἐκεῖνος ἰθύνῃ. τούτου χάριν ὁ τῆς

πολυηγήσαντος, ὑποδείξωμεν καὶ ἐν τοῖς βραχυτάτοις τῆς κτίσεως μορίοις φαινομένην ταύτην καὶ δεικνυμένην, τοῖς προσέχειν ἐθέλουσι. καὶ ἁπαξαπλῶς τοῖς γενητὴν λαχοῦσι φύσιν, κοινῇ καὶ ἰδίᾳ συμπαρομαρτοῦσαν ἀεί. ὁδῷ τοίνυν βαδίζοντες, ἐξετάσωμεν τοῦ ἀέρος τὴν φύσιν, πῶς λεπτοτάτη μέν ἐστι, καὶ διολισθαίνουσα, καὶ ῥᾳδίως διαφεύγουσα, καὶ τῶν συνεχόντων δεομένη, διὸ τῶν ὅλων ὁ ποιητὴς οὐρανὸν, καὶ γῆν δημιουργήσας, ἐν μέσῳ τούτων διέχεε. καὶ τούτῳ τεῖχος ἀρραγὲς διὰ τῶν δύο τούτων σωμάτων μηχανησάμενος, καὶ αὐτὸν τοῖς ἐν μέσῳ τούτων ἐμψύχοις σώμασι, ζωῆς συνεργὸν ἀπεφήνας. τοῦτον γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀναπνέοντες ζῶμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τῶν ἀλόγων δὲ ζώων ὅσα πτηνὰ, καὶ ἑρπετὰ, καὶ ἀμφίβια, τοῦτον ἔχει τῆς ζωῆς συνεργόν. οὗτος κινούμενος, τὴν ἀπὸ τῶν νεφῶν ἀρδείαν παραπέμπει τῇ γῇ. τούτῳ τὸ φῶς ὀχήματι κεχρημένον, ἑστιᾷ τῶν ὁρώντων τὰς ὄψεις. οὗτος ἡλίῳ καὶ γῇ μεσιτεύων, τὸ σφοδρὸν τῆς ἀκτῖνος κεράννυσι, καὶ τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι, τὴν ἐκείνου καταπραΰνων ξηρότητα καὶ θερμότητα, ἄλυπον ἡμῖν πραγματεύεται τοῦ φωτὸς τὴν ἀπόλαυσιν. ἵνα δὲ μὴ νομίσῃς ἄλλον

τουτωνὶ

τῶν οἰακούρων δεῖσθαι, μήτε κυβερνήτου, τὸ κοινῇ συμφέρον τοῖς ἐρέταις προστάττοντος. ἐναργῶς γὰρ οὗτοι, καὶ λίαν περιφανῶς τὸν ἁπάντων δεσπότην ὁρῶντες ἣν ἐποίησε κτίσιν ἰθύνοντα, καὶ πάντα ἐν ῥυθμῷ καὶ τάξει ἄγοντά τε καὶ φέροντα, καὶ τὴν ἁρμονίαν ἑκάστῳ τῶν γινομένων ἐμπρέπουσαν, κάλλος ὁμοῦ καὶ χρείαν ἐν ἁπάσῃ θεωροῦντες τῇ κτίσει, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῷ μορίῳ ταύτης ἄμφω ταῦτα διαλάμποντα, ἑκόντες τυφλώττουσι, μᾶλλον δὲ ὁρῶντες ἀναισχυντοῦσι. καὶ τὰ δῶρα τῆς προνοίας λαμβάνοντες, οἷς λαμβάνουσι λοιδοροῦνται, καὶ δι᾽ ὧν ἀπολαύουσι, τῷ κηδεμόνι πολεμοῦσιν. Ἤρκει μὲν οὖν εἴπερ ἤθελον εὐγνωμόνως ἀκούειν καὶ τὰ χθὲς εἰρημένα περὶ οὐρανοῦ, καὶ σελήνης, καὶ ἡλίου, καὶ τῶν ἄλλων φωστήρων, πεῖσαι αὐτοὺς σωφρονεῖν, καὶ τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖν. ἵνα δὲ μή τις τῶν τὴν σελήνην ὅρον τῇ προνοίᾳ τεθεικότων, καὶ μέχρι ταύτης αὐτὴν διήκειν εἰρηκότων, καὶ λίαν αὐτὴν σμικρολόγον ἀποφηναμένων, ἐφόδιον εἰς βλασφημίαν λάβῃ τῶν λόγων τὴν συμμετρίαν, δεῦρο δή σε πάλιν ὦ φιλότης ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τὴν γῆν καταβιβάσωμεν, καὶ κατὰ βραχύ σε πάλιν καθάπερ τῇ προτεραίᾳ

κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. σοὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ἈΠΟΔΕΊΞΕΙΣ ἈΠῸ ἈΈΡΟΣ, ΚΑῚ γῆς, καὶ θαλάττης, καὶ ποταμῶν, καὶ πηγῶν. Λόγος β.

Οἱ ταῖς τῆς προνοίας ἡνίαις ἀπιστοῦντες, ὅτι τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς κόσμον ἡνιόχου δίχα μετὰ τοσαύτης ἁρμονίας καὶ τάξεως φέρεσθαι λίαν ἀνοήτως ἰσχυρίζομενοι, ἐοικέναι μοι δοκοῦσιν, ὥσπερ ἄν τις ἐν νηὶ καθήμενος, καὶ τὸ πέλαγος διαπεραιούμενος, καὶ τὸν κυβερνήτην ὁρῶν τῶν οἰάκων ἐπειλημμένον, καὶ τὰ πηδάλια πρὸς τὴν χεῖρα κινοῦντα, καὶ νῦν μὲν τὸ δεξιὸν φέροντα, νῦν δὲ τὸ εὐώνυμον μεταφέροντα, καὶ τὸ σκάφος πρὸς οὓς ἂν ἐθέλῃ λιμένας ἰθύνοντα, ἀρνοῖτο προφανῶς οὕτω ψευδόμενος, ὅτι ἄντικρυς τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενος, καὶ μήτε κυβερνήτην ἐπὶ πρύμνης ἑστάναι, μήτε πηδάλια τὸ σκάφος ἔχειν, μήτε τῇ κινήσει τῶν οἰάκων ἰθύνεσθαι, ἀλλ' αὐτόματον φέρεσθαι, καὶ τῆς τῶν κυμάτων περιγίνεσθαι ῥύμης, καὶ τῇ τῶν πνευμάτων ἐμβολῇ διαμάχεσθαι, καὶ μήτε ναυ-

προσέχοντος, ἀναμφιβόλως τὴν πορείαν ποι-
οῦνται, δέδωκε τῶν ὅλων ὁ δεσπότης τοῖς τὰ
μακρὰ πελάγη διαπερῶσιν, οἷον ἴχνη τινὰ τῶν
θαλαττίων τρίβων, τῶν ἀστέρων τὴν θέσιν. ὢ
τῆς ἀῤῥήτου φιλανθρωπίας. ὢ τῆς ἀφράστου σοφί-
ας. τίς ἂν ἀξίως θαυμάσειε τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας
τὸ ἀγαθὸν, τὸ δυνατὸν, τὸ ἐν ἀπόροις εὔπορον,
τὸ ἐν ἀμηχάνοις εὐμήχανον, τὴν μεγαλουργίαν,
τὴν εὐποιΐαν; ἀληθῶς ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις Ψα. ρλη.
σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐ- "
τὴν, βοῶ κἀγώ. εἰ δὲ ἐμοὶ πείθοιο, ταύτην σὺν "
ἐμοὶ καὶ σὺ τὴν φωνὴν ἀφήσεις, καὶ τὸν εὐερ-
γέτην εἰς δύναμιν ὑμνήσεις, καὶ μυρίοις ἔργοις
εὐεργετούμενος, λόγους εὐγνώμονας ἀποδώσεις.
ἵνα δέ σε νῦν τοῦ βαδίζειν ἀρξάμενον, μὴ μα-
κρὰν ὁδὸν ὁδεῦσαι παρασκευάσαντες, πό-
νον σοι προξενήσωμεν, ἐνταῦθά σε τέως διανα-
παύσομεν: καὶ τὴν ἐν οὐρανῷ, καὶ τοῖς κατ' οὐρα-
νὸν φωστῆρσι πρόνοιαν τοῦ θεοῦ φαινομένην, θεω-
ρεῖν καταλείψομεν. εἰκὸς γάρ σε ποδηγηθέν-
τα, καὶ καθ' ἑαυτὸν τὴν θεωρίαν αὐξῆσαι, καὶ
τὰ συντομίας χάριν ὑπὸ τοῦ λόγου καταλειφ-
θέντα, ἐκ τῶν εἰρημένων εὑρεῖν, καὶ μετὰ τοῦ
προφήτου βοῆσαι: ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Ψαλ. ργ.

Εἶτα μετόπωρον ἐπιγινόμενον, ταῦτα τελείως πέπονα τοῖς φυτουργοῖς παραδίδωσιν. οἱ δὲ τὴν συλλογὴν ποιησάμενοι, πάλιν ἅπτονται τῶν σπερμάτων. παῦσαι τοίνυν ἀχαριστῶν, καὶ τοῖς τῆς προνοίας δώροις, τὴν πρόνοιαν διαβάλλειν ἐπιχειρῶν, καὶ τοῖς δοθεῖσιν ἀγαθοῖς, τὸν τούτων δοτῆρα τοξεύων. ἐν ἅπασι τοῖς εἰρημένοις τὴν τοῦ θεοῦ κατάμαθε πρόνοιαν, ἰθύνουσάν τε καὶ κυβερνῶσαν, καὶ πάντων σοι τῶν ἀγαθῶν πραγματευομένην τὴν ἀφθονίαν. Βλέπε καὶ τῶν ἀστέρων τὴν φύσιν, τὴν θέσιν, τὴν τάξιν, τὴν ποικιλίαν τῶν σχημάτων, τὴν τέρψιν, τὴν χρείαν, τὴν χορείαν, τὰς ἐπιτολάς, τὰς δύσεις. τούτους ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς πεποίηκεν, οὐχ ἵνα μόνον τὸ ζοφῶδες τῆς νυκτὸς φωτίζωσι, καὶ ἐν ἀσελήνῳ νυκτὶ τοῦ φωτὸς τοῖς ἀνθρώποις τὴν χρείαν παρέχωσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ ὁδίταις παραπέμπωσι, καὶ τοὺς πλέοντας ξεναγῶσιν. εἰς γὰρ τούτους ἀφορῶντες οἱ ναυτιλλόμενοι, τὴν ἀτριβῆ τρίβον ὁδεύουσι, καὶ τῇ τούτων θέσει προσέχοντες, τὸ σκάφος ἰθύνουσι, καὶ πρὸς οὓς ἂν ἐθέλωσιν ἀπευθύνουσι λιμένας. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ δέχεται τῶν ὑδάτων ἡ φύσις ἵππων καὶ ἡμιόνων καὶ ὁδοιπόρων ἴχνη, καὶ ἁμαξῶν, καὶ σχημάτων γραμμάς, οἷς οἱ ὁδῖται προσέ-

ὑπομεμφόμενος εἴποι· τί δή ποτε αἱ τροπαὶ γίγνονται; ποίαν δὲ χρείαν ἡμῖν αἱ τῶν ὡρῶν μεταβάσεις ποιοῦσι; ποίων δὲ ἀγαθῶν ὦ σοφώτατε καὶ δεινότατε τῆς προνοίας κατήγορε, οὐ διὰ τούτων τυγχάνομεν; ἀρχομένου μὲν γὰρ χειμῶνος, σπέρματα καταβάλλομεν, ὁ δὲ ταύτην ἡμᾶς διδάξας τὴν τέχνην, τρέφει ταῦτα, ὕων ἐκ νεφῶν, καὶ τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἀνέλκων τῷ λόγῳ, καὶ μετέωρον ἄγων, καὶ τὴν ἁλμυρὰν ἐκείνην εἰς γλυκεῖαν μεταβάλλων ποιότητα, καὶ τὰς ψεκάδας διακρίνων, καὶ νῦν μὲν σμικρὰς ἀφιείς, νῦν δὲ μεγάλας καὶ κρουνηδὸν φερομένας, καὶ οἱονεὶ τινὶ κοσκίνῳ διαιρῶν τῶν νεφῶν τὰς ὠδῖνας. διὰ τοῦτο ἡ χειμέριος ὥρα ἵνα σε τὸν ἀχάριστον διαθρέψῃ, ἵνα σοι τῷ ἀγνώμονι παράσχῃ τῶν ἀναγκαίων τὴν χρείαν. Ἔαρος δὲ πάλιν ἀρχομένου, οἱ μὲν τῶν γηπόνων, τέμνουσι τὰς ἀμπέλους, οἱ δὲ, ἑτέρας φυτεύουσι. χαυνούμενα δὲ τῇ τοῦ ἀέρος θερμότητι τὰ κλήματα, πρὸς ὠδῖνας ἐπείγεται. Τοῦ δὲ θέρους ἀκμάζοντος, καὶ τοῦ ἡλίου σφόδρα τὸν ἀέρα θερμαίνοντος, ὁ μὲν σῖτος εἰς ἀμητὸν τὸν γηπόνον καλεῖ, περκῶσι δὲ σταφυλαί, βρίθουσι δὲ ἐλαῖαι τοῦ καρποῦ τρεφομένου, πεπαίνεται δὲ τῶν ὀπωρῶν τὰ γένη.

ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν χειμῶνα, οὐ τὸ ἄκρως ξηρὸν καὶ θερμὸν διαδέχεται θέρος, ἀλλὰ τὸ ἔαρ, ὃ καὶ τῆς τούτων μετέχον θερμότητος, καὶ τῆς ἐκείνων ψυχρότητος, μίξιν ἀρίστην τῶν ἀφεστηκότων ἐργάζεται, καὶ οἷόν τισι χερσὶ τῶν ἐναντίων ἐπειλημμένον, τῇ μὲν ψυχρότητι τοῦ χειμῶνος, τῇ δὲ θερμότητι τοῦ θέρους, εἰς σύμβασιν ἄγει καὶ φιλίαν τὰ κομιδῇ πολέμια. διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸ θέρος ὁδεύοντες, ἀλύπως ὁδεύομεν. κατὰ βραχὺ γὰρ τῆς τούτου ψυχρότητος ἀφιστάμενοι, καὶ τῇ ἐκείνου θερμότητι πλησιάζοντες, οὐδεμίαν βλάβην ἐκ τῆς ἀθρόας μεταβολῆς ὑφιστάμεθα. οὕτως ἀπὸ τοῦ θέρους αὖθις τὸν χειμῶνα μεταβαινομένους, μέσου πάλιν τοῦ μετοπώρου γιγνομένου, οὐκ ἐῶντος ἡμᾶς εὐθὺς τοῖς ἄκρως ἐναντίοις προσψαῦσαι, ἀλλὰ κεραννῦντος τὴν ἄκραν θερμότητα τῇ ἄκρᾳ ψυχρότητι, καὶ κρᾶσιν ἑτέραν ἐργαζομένου, καὶ κατὰ σμικρὸν ἡμᾶς ἐπ' ἐκεῖνο ξεναγοῦντος τὸ ἄκρον. τοσαύτη περὶ ἡμᾶς ἡ τοῦ πεποιηκότος κηδεμονία. Οὕτω κἂν ταῖς τῶν ὡρῶν μεταβολαῖς, οὐ μόνον ἡμῖν τὸ ἄλυπον, ἀλλὰ καὶ τὸ τερπνὸν πραγματεύεται. Καὶ ἴσως ἄν τις τῶν ἀχαρίστων τοῖς εὖ καὶ καλῶς γεγενημένοις, καὶ σοφῶς καὶ συμφερόντως οἰκονομουμένοις

ὢν

τὴν ἰσότητα πραγματεύεται. ἐκεῖθεν τὰ βορειότερα τῶν ἑῴων καταλαμβάνων, κἀκεῖθεν ἀνίσχων, σμικρύνει μὲν τὰς νύκτας, αὔξει δὲ τὰς ἡμέρας. θερμότερος δὲ τῇ γῇ προσβάλλων, σὺν ταύτης πεπαίνει καρπούς. μέχρι δὲ τῶν εἰωθότων ὅρων ὁδεύσας, ἐπάνεισιν ἀπὸ τῶν ἀρκτῴων ἐπὶ τὰ νότια. καὶ πάλιν ἐν τῷ μετοπώρῳ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τὴν ἰσότητα πρυτανεύσας, νοτιώτερος γίνεται, καὶ ταῖς μὲν νυξὶν ἀποδίδωσιν, ἃ παρ' αὐτῶν λαβὼν δέδωκε ταῖς ἡμέραις· παραχωρεῖ δὲ τῷ ἀέρι πυκνοῦσθαι, καὶ νεφῶν πληροῦσθαι, καὶ πᾶσαν ἄρδειν τὴν ἤπειρον. ἐκεῖθεν αὖθις τὴν ἰσημερινὴν ἐπανιὼν τροπὴν, πληροῖ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον. Ἐπειδὴ τοίνυν εἶδες ἡλίου καὶ σελήνης τὴν χρείαν, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὰς ἰσομέτρους διαδοχὰς, καὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῖς ἀνόμοις παραφερομένην ὠφέλειαν, βλέπε μοι καὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους τὴν τερπνοτάτην καὶ χρειωδεστάτην χορείαν. οὔτε γὰρ διχῇ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἐμέρισεν ὁ ποιητὴς, οὔτε θέρος ἡμῖν ἁπλῶς δέδωκε καὶ χειμῶνα, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἄκρων ἀμέσως ἐπὶ τὰ ἄκρα μεταβαίνομεν, ἀλλὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ μετόπωρον μέσην λαχόντα τὴν κρᾶσιν, τοῦ κρυμοῦ καὶ τοῦ φλογμοῦ μέσα γίγνεται, καὶ τὸν ἄκρως

ὥσπερ ἕξειν τὸν προσδοκώμενον αἰῶνα πιστεύο-
μεν. ἀνέσπερον γὰρ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ παν-
τελῶς ἀδιάδοχον ἔσεσθαι δεδιδάγμεθα. τοιοῦ-
τος γὰρ τοῖς ἀθανάτοις ἐσομένοις, καὶ ὁ αἰὼν
ἁρμόττει. ἡμῖν δὲ τοῦ παρόντος πολλῶν ἐνδεεῖς
ὄντας, διὰ τὸ τῆς φύσεως θνητὸν καὶ ἐπίκηρον,
ἔδει τοῦ χρόνου τὰ μέτρα γινώσκειν, ἵνα παρα-
θέοντα τοῦτον ἡμᾶς ὁρῶντες, ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμε-
λώμεθα, καὶ πρὸς τὴν ἀποδημίαν ἑτοίμους πα-
ρέχωμεν. διαδεχομένη τοιγαροῦν ἡ νὺξ τὴν ἡμέ-
ραν, μέτρον γίνεται τοῦ χρόνου. καὶ τοῦτο ἑπτάκις
γιγνόμενον, τὴν ἑβδομάδα ποιεῖ. τοῦ δὲ μηνὸς,
ἐκ τῆς σελήνης τὸ μέτρον λαμβάνομεν, ἐντεῦ-
θεν γὰρ καὶ τῆς προσηγορίας μετέλαχεν, μήνην
γὰρ ὀνομάζουσι τὴν σελήνην. αὕτη γὰρ αὐξομέ-
νη καὶ φθίνουσα, καὶ μηνοειδὴς γιγνομένη, εἶτα δι-
χότομος, ἀμφίκυρτός τε εἶτα πλησιφαὴς, καὶ πά-
λιν εἰς τὸ ἀμφίκυρτον μεταβαίνουσα σχῆμα, εἶ-
τα ἐκεῖθεν εἰς τὸ διχότομον εἶτα εἰς τὸ μηνοειδὲς, αὖ-
θις τὸν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν ὀλίγων ὡρῶν δεό-
μενον ἀριθμὸν πληροῖ. τὸν ἐνιαύσιον δὲ κύκλον,
οὐκ ἐκ τῶν μηνῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἡμερῶν
διδασκόμεθα. ἔαρος γὰρ ὑπολάμποντος, μέ-
σον τὸν οὐρανὸν ὁδεύων ὁ ἥλιος, ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ
τὴν

πᾶσαι, καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς, “
ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς “
μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται. ἐξελεύσεται ἄν- “
θρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασί- “
αν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας. ὥστε καὶ ταύτην παρέχει “
τὴν χρείαν ἡ νύξ. τοὺς μὲν ἀνθρώπους διαναπαύουσα, ἀδεῶς τε τὴν τροφὴν παρέχει τοῖς θηρίοις πορίζεσθαι. καὶ ἴσως ἄν τις εἴποι τῶν τὴν πρόνοιαν ἀρνουμένων, τί δήποτε γὰρ ἐδημιουργήθη θηρία; ποίαν δὲ τοῖς ἀνθρώποις χρείαν πληροῖ; ἀλλὰ τὴν περὶ τούτων ἀπολογίαν, ἐν τῷ περὶ τῶν θηρίων ἀναμενέτω λόγῳ, τέως δὲ ὁ λόγος ὁδῷ βαδιζέτω. ὅτι τοίνυν ἀναγκαία, καὶ λίαν τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμος ἡ τῆς νυκτὸς ἡ χρεία, ἀπόχρη μὲν ὡς οἶμαι καὶ τὰ εἰρημένα διδάξαι, προσθήσει δὲ ὅμως ὁ λόγος ἕτερα, τοῖς προτέροις συμμαρτυροῦντα. ἐπειδὴ γὰρ θνητὴν ἔχομεν τὴν φύσιν, καὶ περιωρισμένην ζῶμεν ζωὴν, ἐχρῆν ἡμᾶς μαθεῖν καὶ τοῦ χρόνου τὰ μέτρα. νὺξ τοιγαροῦν μέση τῶν ἡμερῶν γιγνομένη, μετρεῖσθαι τὸν χρόνον ποιεῖ. εἰ γὰρ ἀδιάδοχον μεμενήκει τὸ φῶς, οὐκ ἂν ἐνιαυτῶν μεμαθήκαμεν κύκλους, οὐκ ἂν μηνῶν ἐδιδάχθημεν ἀριθμὸν, μία δ᾽ ἂν ἔδοξεν ἡμέρα παντὸς εἶναι τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ μέτρον,

λης δεόμεθα. εἶτα ταύτης τυχόντες, τὸν μὲν κόρον ἀποτιθέμεθα, ἐπειδὰν δὲ ἡμῖν αὖθις γίνεται τὸ φῶς. οὕτω καὶ τῶν πόνων κορεννύμενοι, μεθημερίαν κοπούμενον τὸ σῶμα, νύκτωρ διαναπαυόμεν· καὶ κλίνῃ, καὶ ὕπνῳ, καὶ ἡσυχίᾳ τοῦτο καλῶς θεραπεύσαντες, αὖθις αὐτὸ νέον τοῖς ἔργοις ὑπὸ τὴν ἕω προσφέρομεν. τοσαύτην ἡμῖν καὶ τοιαύτην ἡ νὺξ παρέχει τὴν χρείαν. διὰ ταύτην, καὶ μισθωτὸς ἀναπαύεται, καὶ οἰκέτης παῦλαν λαμβάνει τῶν πόνων. παύει γὰρ καὶ τοὺς λίαν φιλοπονωτάτους τῆς ἐργασίας τῆς νυκτὸς τὸ ζοφῶδες. ταύτην ᾐδέσθησαν πολλάκις καὶ πολεμοῦντες ἄνθρωποι, καὶ νικῶντες, καὶ τοὺς ἀντιπάλους διώκοντες. καὶ θεασάμενοι παραγινομένην, τοῦ μὲν διώκειν ἐπαύσαντο, σχολαιότερον δὲ φεύγειν τοὺς δραπετεύοντας εἴασαν. αὕτη τοὺς μὲν ἀνθρώπους οἴκαδε συνάγει, καὶ γλυκὺν αὐτοῖς ἐπιφέρει τὸν ὕπνον, ἐξάγει δὲ πρὸς νομὴν τὰ θηρία, καὶ παρρησίαν αὐτοῖς τοῦ νέμεσθαι δίδωσιν. ἐπὶ τούτοις ὑμνῶν τὸν τῶν ὅλων
Ψαλ. ργ. θεὸν, ὁ μέγας ἐβόα Δαβίδ. ἐποίησε σελήνην εἰς
„ καιροὺς, ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. ἔθου σκό-
„ τος, καὶ ἐγένετο νύξ, ἐν αὐτῇ διελεύσεται πάντα
„ τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ, σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρ-
πάσαι,

τὴν αὔξησιν. τοῦ δὲ θέρους ἤδη μεσοῦντος, παύεται
μὲν δανειζομένη, παραυτίκα δὲ τῆς ἐκτίσεως
ἅπτεται, οὐδεμίαν ἡμέραν ἀναβαλλομένη τὴν
ἔκτισιν. κατὰ βραχὺ δὲ ὅμως, καθάπερ ἔλαβεν,
ἀποδίδωσιν ὅπερ ἔλαβεν. εἶτα κατὰ τὸ μετόπω-
ρον ἰσόμετρος γιγνομένη, οὐκ αἰσχύνεται μεσουμέ-
νη, οὐδὲ πλεονεκτεῖν ἀνέχεται τὴν ὁμόζυγα, ἀλλ᾽
ἕως ἂν ἅπαν ἐκτίσῃ τὸ ὄφλημα, οὐ παύεται λή-
γουσα, καὶ τοῖς ἀνθρώποις μακρὰν πραγματευο-
μένη τὴν θεραπείαν. οἴκοι γὰρ μένειν κρυμοῦ χά-
ριν, καὶ ὑετοῦ, καὶ πηλοῦ, καὶ τελμάτων ἀναγκα-
ζόμενοι, θυμηρεστέραν ἔχομεν τῆς ἡμέρας τὴν νύκ-
τα. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ μακρᾶς οὕτω τῆς νυκτὸς γιγνο-
μένης, τῆς ἀναπαύλης οὐ λαμβάνουσι κόρον, ἀλλὰ
τὸν ὄρθρον βλέποντες ὑπολάμποντα, δυσχεραί-
νουσιν. οὕτω πάλιν ἡ νὺξ ἀπολαβοῦσα τὸ χρέος,
οὐ παραιτεῖται τὸ δάνεισμα. οὕτως ἅπας ἡμῶν
ὁ βίος διὰ τούτων ὁδεύει, καὶ χρείαν οὐκ ἐλάτ-
τω τῆς ἡμέρας ἡ νὺξ τοῖς ἀνθρώποις παρέχει.
Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτὸς τὸ
διάφορον, τερπνότερον ἡμῖν καὶ χαριέστερον τὸ
φῶς ὑποδείκνυσι, διὸ ποθεινότερος ἡμῖν τῆς με-
σημβρίας ὁ ὄρθρος. κόρον γὰρ τοῦ φωτὸς μεθ᾽ ἡ-
μέραν λαμβανόντων, τῆς νυκτερινῆς ἀναπαύ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οὐχ ἁπλῶς διαδοχεῖν, ἀλλὰ κατὰ χρόνου διανομήν. ἀνίσχων μὲν γὰρ ὁ ἥλιος, τὴν ἡμέραν ποιεῖ, δυόμενος δὲ καὶ οἱονεὶ κρυπτόμενος, παραχωρεῖ τῇ νυκτί, ἧς τὸ ζοφῶδες, διὰ σελήνης καὶ ἀστέρων ὁ δημιουργὸς κεράννυσι. καὶ ἔστιν ἰδεῖν οἷόν τινας ἀδελφάς, τὴν ἡμέραν φημὶ καὶ τὴν νύκτα, παρ' ἀλλήλων δανειζομένας εἰς χρείαν ἀνθρώπων τὸν χρόνον, καὶ πάλιν εὐγνωμόνως ἀποδιδούσας. τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνος λήγοντος, καὶ τοῦ ἔαρος ὑπολάμποντος, ἡνίκα πλείους τῶν ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν ἐργασίαν πόνοι, ὁδοιπορίαι τε, καὶ ἐκδημίαι, καὶ ἀπὸ λιμένων ἀναγωγαί, καὶ θάλαττα ἐστορεσμένη, καὶ τῆς χειμερινῆς ἀπηλλαγμένη τραχύτητος, καὶ ἡ γῆ τοῖς λῃΐοις κομῶσα τὸν γηπόνον εἰς ἐπιμέλειαν καλεῖ, καὶ τὰ φυτὰ τὸν φυτουργὸν εἰς τομὴν καὶ κάθαρσιν καὶ ἄρδειαν καὶ τὴν διὰ σκαπάνης ἐπιμέλειαν, τηνικαῦτα δανείζεται παρὰ τῆς νυκτὸς ἡ ἡμέρα αὔξουσα τοῖς ἀνθρώποις τὸν τῆς ἐργασίας καιρόν, κατὰ βραχὺ δὲ κομίζεται, ἵνα μὴ τῷ ἀθρόῳ τοῖς χρωμένοις λυμήνηται. πλείων γὰρ ἐξαίφνης ὁ πόνος γιγνόμενος, λωβᾶται λίαν τοῖς ἀργοῖς ἤδη πλεῖστον διαμείνασι σώμασι, τούτου χάριν κατὰ βραχὺ προσλαμβάνει

τὴν

ρεῖ, καὶ ἐπὶ τῆς κατεχούσης ἄπεισι χειρός, καὶ ἣν ἔ-
λαβεν ἐξ ἀρχῆς ὁρμὴν οὐκ ἐᾷ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὅρων
τῆς φύσεως ἕστηκε. τῷ δὲ ποιητῇ πάντα ῥᾴδια.
τὸ γὰρ τῇ σῇ μὴ πειθόμενον δεξιᾷ, τοῖς τοῦ δη-
μιουργοῦ νεύμασιν εἴκει. καὶ ἔστιν ἰδεῖν, ἥλιον καὶ
σελήνην καὶ τὸν τῶν ἀστέρων χορόν, τῷ μὲν οὐρα-
νῷ τὰ νῶτα διδόντας, κάτω δὲ τὰς ἀκτῖνας ἀ-
φιέντας. δοῦλα γάρ ἐστι τοῦ κεκτηκότος, καὶ φύ-
σις αὐτοῖς ὁ τοῦ ποιήσαντος ὅρος. σοὶ μὲν γάρ,
οὐ πείθεται τοῦ πυρὸς ἡ φύσις, οὐδὲ τῆς οἰκείας ἐνερ-
γείας ἐξίσταται, ὁμόδουλος γὰρ ὑπάρχει· τοῖς δὲ τοῦ
ποιητοῦ νεύμασι πειθομένη, μεταρρυθμίζεται, καὶ
κατωφερὴς ἡ ἀνωφερὴς γίγνεται φύσις. οὕτω τῶν
ὑδάτων τὴν φύσιν ῥοώδη τε καὶ χαύνην οὖσαν,
ἄγει καὶ φέρει μετέωρον, καὶ κάτωθεν ἀνέλ-
κων, μέσην οὐρανοῦ καὶ γῆς ἵστησιν, ἐπ' οὐδενὸς ἐ-
ρηρεισμένην, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ ἠωρημένην καὶ κρε-
μαμένην. Ἀλλὰ τέως περὶ τῶν νεφῶν μηδὲν ἀκοῦ-
σαι ποθήσῃς, μηδὲ προδραμεῖν ἐθελήσῃς, οὔπω βα-
δίζειν μεμαθηκώς, ἀλλὰ ἐπὶ βραχὺ τὴν κτίσιν
ὁδεύων, μάνθανε τῆς εὐσεβείας τὸν δρόμον. βλέπε τοι-
γαροῦν κἀνταῦθα τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν, ἐφε-
στῶσαν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις φωστῆ-
σι, καὶ οἷόν τινι φωνῇ παρακελευομένην διαδοχεῖν

τελεῖ τὰ πηδάλια. καὶ μαρτυρεῖ τῶν τοσούτων ἐνιαυτῶν ὁ κύκλος, καὶ ὁ μακρότατος χρόνος, μὴ διαφθείρας τὸ σκάφος, σῶον δὲ αὐτὸ καὶ ἀκραιφνὲς, οὐ μόνον τοῖς πρώτοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀψιγόνοις ἐπιδεικνύς. Ἐπειδὴ τοίνυν εἶδες ὦ φίλος ἐν οὐρανῷ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν φαινομένην, φέρε σε ξεναγήσωμεν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῆς κτίσεως μέρη, καὶ καθάπερ τὰ βρέφη τὰ πρῶτον τοῦ βαδίζειν ἀρξάμενα, τῆς δεξιᾶς σου λαβόμενοι, κατὰ βραχὺ τὴν κτίσιν περινοστῆσαι παρασκευάσωμεν. Κατάβηθι τοίνυν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, οἷον εἴς τινα βαθμὸν πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μὴ δείσῃς τὸν ἐμπρησμόν, ἀλλ' ἐπίβηθι καὶ περισκόπησον, οὐ γὰρ ἐμπρήσει σε εὐγνωμόνως περὶ τὸν ποιητὴν διακείμενον, ἀλλ' ὑποδείξει σοι τὸν δημιουργόν, ἐναντίως κεχρῆσθαι τῇ τῆς φύσεως ἐνεργείᾳ κελεύοντα. Φιλεῖ μὲν γὰρ τὸ πῦρ κατὰ φύσιν τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω φορὰν, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, τὸν ἐπὶ τὸ πρανὲς δρόμον. καὶ οὔτε τοῦτο ἐξ ὑπωρείας εἰς ἀκρώρειαν ἀναγαγεῖν δυνατὸν, οὔτε ἐκεῖνο πεῖσαι κάτω πέμψαι τὴν φλόγα. ἀλλὰ κἂν μυριάκις τὶς φιλονεικήσῃ, λαμπάδα κατέχων ἢ δᾷδα, κάτω ταύτην μετενεγκεῖν τῇ χειρί, ἡ φλὸξ ἐπὶ τὰ ἄνω πάλιν χω-

ταύτην φύσιν ἀποδείκνυσι κόνιν. ξύλα δὲ, καὶ χόρτον, καὶ κάλαμον μάλα ῥᾳδίως ἐμπίπρησιν. ἀλλ' οὐδ' ἓν τούτων ὁ οὐρανὸς ὑπομένει. οὐ τήκει γὰρ αὐτοῦ τὸ κρυσταλλῶδες τοσαύτη οὖσα τοῦ πυρὸς ἡ οὐσία, οὐδὲ λυμαίνεται τῇ λειότητι, οὐδὲ χαλαρὸν ποιεῖ τὸ σφαιροειδὲς αὐτοῦ σχῆμα, ἀλλ' ἣν ἐξ ἀρχῆς ἔλαχε στάσιν, ταύτην εἰς τέλος διαφυλάττει. ὁ γὰρ στήσας αὐτὸν ὡσεὶ καμάραν, καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν κατοικεῖσθαι, τὰς ἐναντίας φύσεις εἰς φιλίαν συνήγαγε. καὶ οὔτε τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ὑπὸ τοῦ πλήθους σβέννυται τῶν ὑδάτων· οὔτε τὸ κρυσταλλῶδες, ἢ ἀερῶδες, ἢ νεφελῶδες οὐράνιον σῶμα, τῇ τοῦ πυρὸς οὐσίᾳ πλείστῃ οὔσῃ, τήκεταί τε καὶ φθείρεται. ἀλλ' ἐκ γειτόνων ἀλλήλοιν οἰκοῦντα, τὰς πολεμικὰς κρύπτουσιν ἐνεργείας, καὶ ὑπὸ τοῦ πεποιηκότος λόγῳ πεισθέντα, τὴν δι' αἰῶνος φιλίαν ἐσπείσαντο. καὶ ταῦτα ἄψυχα ὄντα, καὶ νοῦ κυβερνῆτιν μὴ ἔχοντα, ἀλλ' ὅμως μένει τὸν ἐξ ἀρχῆς ὅρον φυλάττοντα. κυβερνᾷ γὰρ τὴν κτίσιν ὁ ποιητής, καὶ οὐ κατέλιπεν ἀκυβέρνητον ὃ πεποίηκε σκάφος, ἀλλ' αὐτὸς ὢν καὶ ναυπηγός, καὶ τῆς ὕλης φυτουργός, καὶ ἐπὶ ταὐτὸν τήν τε ὕλην δημιουργήσας, καὶ τὸ σκάφος ὑφάνας, κατέχων δια-

χιλιάσιν ἀγήρως ἔμεινεν ὁ οὐρανὸς, οὐδεμίαν
μεταβολὴν ἐκ τοῦ χρόνου δεξάμενος, καὶ ταῦτα
παθητὴν ἔχων τὴν φύσιν, ὡς ὁ μακάριος διδά-
Ψαλ. ρα. σκει Δαβίδ. αὐτοὶ φησὶν ἀπολοῦνται, σὺ δὲ δια-
„ μένεις. καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσον-
„ ται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλ-
„ λαγήσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ
„ ἐκλείψουσι. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ παθητὴν ἔχων, καὶ φθαρ-
„ τὴν τὴν οὐσίαν, ἔμεινεν οἷος πρὶν ἦν, ὑπὸ τοῦ πε-
ποιηκότος κατεχόμενος λόγῳ. ὁ γὰρ δημιουρ-
γήσας αὐτὸν λόγος, συνέχει, καὶ τὸ σταθερὸν αὐ-
τοῦ καὶ ἑδραῖον μέχρις ἂν ἐθέλῃ χαρίζεται. τοῦ-
το χάριν τοσούτου περὶ αὐτὸν πυρὸς ὀχουμένου, ἡ-
λίου φημὶ, καὶ σελήνης, καὶ τῶν ἄλλων φωστήρων
ἐν τοσούτοις ἐνιαυτῶν κύκλοις, οὐ τήκεται, οὐ ξη-
ραίνεται, οὐκ ἐμπίπραται. ταύτας γοῦν τοῦ πυρὸς ἡ
φύσις τὰς ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ πεποιηκότος ἐδέ-
ξατο. χρυσὸν μὲν γὰρ, καὶ ἄργυρον, καὶ σίδη-
ρον, καὶ χαλκὸν, καὶ μόλιβδον, καὶ κασσίτη-
ρον, καὶ κηρὸν, καὶ πίσσαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, τή-
κει καὶ διαλύει, καὶ εἰς τὴν ῥοώδη μεταφέρει φύ-
σιν. πηλὸν δὲ καὶ τὰ τελματώδη τῶν ὑδάτων,
ξηραίνει, τὸ ὑγρὸν δαπανῶσα. λίθους δὲ ἕψει, καὶ
τὸ στρέμνιον αὐτῶν ἀφαιρεῖται, καὶ τὴν στερρό-
τητα

ρος ἐνδεὲς ἁρμονίας; ποῖον κάλλους, ἢ μεγέθους προσδεῖται; ποῖον οὐκ εὐαρμόστως κινούμενον, ταύτην ἡμῖν ἐγέννησε τὴν ἀσέβειαν; ἀπόσκέψασθε νῦν γοῦν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, τῶν ὁρωμένων τὴν φύσιν, τὴν θέσιν, τὴν τάξιν, τὴν στάσιν, τὴν κίνησιν, τὸν ῥυθμὸν, τὴν ἁρμονίαν, τὴν ὥραν, τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος, τὴν χρείαν, τὴν τέρψιν, τὴν ποικιλίαν, τὴν ἀλλοίωσιν, τὴν εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν ἐπάνοδον, τὴν ἐν φθαρτοῖς διαμονήν. Βλέπετε αὐτὴν τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν, δι' ἑκάστου μορίου τῆς κτίσεως διακύπτουσαν, καὶ φαινομένην, καὶ φθεγγομένην, καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων μονονουχὶ βοῶσαν, καὶ τὰ ἀθύρωτα ὑμῶν ἐπιστομίζουσαν στόματα, καὶ τὰς ἀχαλινώτους ὑμῶν χαλινοῦσαν γλώττας. Βλέπετε αὐτὴν ἐν οὐρανῷ, καὶ τοῖς κατ' οὐρανὸν φωστῆρσιν, ἡλίῳ φημὶ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἀστράσιν· ἐν ἀέρι, καὶ ἐν νέφεσιν, ἐν γῇ, καὶ ἐν θαλάσσῃ, καὶ τοῖς περὶ γῆν ἅπασιν, ἐν φυτοῖς καὶ βοτάναις, καὶ σπέρμασιν, ἐν ζώοις λογικοῖς καὶ ἀλόγοις, πεζοῖς καὶ πτηνοῖς, καὶ νηκτοῖς, καὶ ἑρπετοῖς, ἀμφιβίοις, ἡμέροις τε καὶ ἀγρίοις, χειροήθεσί τε καὶ ἀτιθασσεύτοις. σκοπήσατε παρ' ὑμῖν αὐτοῖς, τίς ὁ συνέχων τὰς οὐρανίους ἀψῖδας; πῶς ἐν τοσούτοις ἐτῶν

ρῶν τάξιν ἐχέτω, καὶ τὸν ἀγῶνα θεάσθω. εἰκὸς γὰρ κἀκείνων ἕκαστον τῶν ταγμάτων, συμπλοκῆς ἰδίας μὴ δεηθῆναι, ἀλλ᾽ αὐτομολῆσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὴν τούτων ἧτταν θεασαμένους, καὶ λογισαμένους τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως μέλλων ὁ λόγος, καὶ σχολαιότερον ὁδεύων, ἀποκναίσει καὶ τοὺς νῦν ἀκροωμένους, καὶ τοὺς ὕστερον ἐντευξομένους. περιθέμενοι τοιγαροῦν τὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, τὸν θώρακα τῆς δικαιο-
Ἐφεσ. ς. σύνης, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ὑποδυσάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, τῶν ἀγώνων ἐφαψώμεθα: καὶ ὑπηχείτω μὲν ἡ θεία σάλπιγξ, τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ὑπερείδουσα. ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς Βαλβίδος τῶν ἀντιπάλων πυθώμεθα, τί δήποτε τῷ τῆς προνοίας ἀντιλέγουσι λόγῳ, καὶ ταῦτα ποιητὴν αὐτῶν εἶναι φάσκοντες. πρὸς γὰρ τούτους ἡμῖν ὁ λόγος ἐπὶ τοῦ παρόντος γινέσθω. πόθεν ἐπὶ ταύτην ὡρμήθητε τὴν ἀσέβειαν; τί τῶν ὁρωμένων ὑμῖν ἄκοσμον διαφαίνεται; τί τῶν γινομένων ἄτακτον καθορᾶται; ποῖον τῆς κτίσεως μέ-

ρος

μα τὸ ἅγιον, παρὰ δυσσεβεῖ λόγῳ τῆς ἀληθινῆς ἐξορίζουσι φύσεως. ἄλλοι δὲ ἄλλως τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν παρηλέξαντο, καὶ τοῖς τῶν προωδευκότων ἴχνεσιν ἀκολουθῆσαι μὴ βουληθέντες, πόῤῥω που τῆς ἀληθείας ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένην οἰκονομίαν παντελῶς ἀπηρνήσαντο. οἱ δὲ, ὁμολογοῦσι μὲν ἐνανθρωπῆσαι τὸν θεὸν λόγον, σῶμα δὲ μόνον ἀνειληφέναι. οἱ δὲ, ἔμψυχον μὲν καλοῦσι τὴν ληφθεῖσαν σάρκα, οὐ τὴν λογικὴν δὲ, καὶ νοερὰν ἐν ταύτῃ γεγενῆσθαι ψυχήν. ἴσως τὴν οἰκείαν ἄνοιαν τούτου τεκμήριον ἔχοντες. ἡμεῖς δὲ ἀνθρώπου ψυχὴν οὐδεμίαν ἴσμεν ἑτέραν, ἢ τὴν λογικὴν, καὶ ἀθάνατον. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἤδη τοῦ παρόντος καταλίπωμεν, οὐ γὰρ δύναται κατὰ πάντων ὁ λόγος κατὰ ταυτὸν ἀφιέναι τῶν ἐλέγχων τὰ βέλη ὡς ἐν παρατάξει. τοιγαροῦν τὰ μὲν ἄλλα πάντα στίφη τῶν δυσσεβῶν ἡσυχίαν ἀγέτω, τῶν δὲ τῇ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ πολεμούντων εἰς μέσον ἀγαγόντες τὴν φάλαγγα, ῥήξωμέν τε αὐτὴν τοῖς ἐλέγχοις, καὶ διασπάσωμεν, καὶ τὴν πυκνότητα διαλύσωμεν, καὶ δορυαλώτους ἀγάγωμεν, καὶ ἑλκύσωμεν πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ λοιπὸς τῶν δυσσεβούντων ὅμιλος, θρασύ-

αἰσθητοῖς τοῦ νοῦ ἐγκαθείρξαντες, τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς θεωρίαν προκείμενα, θεοὺς προσηγόρευσαν. καὶ τὸ σεπτὸν ὄνομα, καὶ φρίκην ἐμποιοῦν τοῖς ἀκούουσιν, οἱ μὲν τοῖς στοιχείοις, οἱ δὲ μέρεσι τούτων ἐπέθεσαν. καὶ οἱ μὲν, ἐκ ταὐτομάτου γεγενῆσθαι τὸν κόσμον. οἱ δὲ, πολλοὺς ἀνθ' ἑνὸς ἐφαντάσθησαν. καὶ οἱ μὲν, μὴ δὲ εἶναι παντελῶς τὸ θεῖον. οἱ δὲ, εἶναι μὲν, οὐδενὸς δὲ τῶν ὄντων ἐπιμελεῖσθαι. οἱ δὲ, ἐπιμελεῖσθαι μὲν ἔφασαν, σμικρολόγως δὲ τοῦτο ποιεῖν, καὶ τῇ σελήνῃ προορίζειν τὴν πρόνοιαν, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ κόσμου μέρος ὡς ἔτυχε φέρεσθαι, τῇ τῆς εἱμαρμένης ἀνάγκῃ δουλεύειν ἠναγκασμένον. Εἰσὶ δὲ τινὲς, οἳ καὶ Χριστιανῶν μὲν προσηγορίαν ἔχουσιν, ἄντικρυς δὲ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι πολεμοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ τὸ ἀγέννητον, εἰς τρία τέμνουσι. καὶ τὸ μὲν, καλοῦσιν ἀγαθόν. τὸ δὲ, κακόν. τὸ δὲ, δίκαιον. οἱ δὲ, δύο ἀρχὰς ἀγεννήτους ζωγραφοῦσι τῷ λόγῳ, ἀλλήλαις ἐναντίας ἐκδιαμέτρου. ἄλλοι δὲ, τοῖς μὲν ἀσεβέσι τούτοις πολεμεῖν ἐπαγγέλλονται δόγμασιν, ἑτέραν δὲ δυσσεβείας ἐπινοοῦσιν ὁδόν. τὸν γὰρ μονογενῆ τοῦ θεοῦ λόγον, ὁμολογοῦντες υἱόν, ὡς ποίημα τῇ κτίσει συναριθμοῦσι, καὶ τὸν κτίστην ἐξετάζουσι μετὰ τῆς κτίσεως. καὶ τὸ πνεῦ-

μα

ποις τὴν μέθην προσήνεγκεν. Ἡ δὲ ἐν τρίβωνι λευκῷ, καὶ πώγωνι μακρῷ, καὶ κόμῃ κεφαλῆς τὴν φιλοσοφίαν ὁριζομένη, τῆς ποιητικῆς θεολογίας τὸ καταγέλαστον ὁρῶσα, ἑτέρας πλάνης ἐξεπενόησεν ἀτραπούς, εἰς αὐτὸ τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο βάραθρον ἀπαγούσας. οἱ μὲν γοῦν, τῇ κομψείᾳ τοῦ λόγου, καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων δεινότητι, τὴν ποιητικὴν περὶ τῶν θεῶν αἰσχρολογίαν ἐκάλυψαν. οἱ δὲ, τοῖς πάθεσι τὴν θείαν προσηγορίαν ἀνέθεσαν· καὶ τὴν μὲν ἡδονὴν, ἀφροδίτην ὠνόμασαν· ἄρεα δὲ, τὸν θυμόν· τὴν δὲ μέθην, διόνυσον· ἑρμῆν δὲ, τὴν κλοπήν· τὴν δὲ φρόνησιν, ἀθηνᾶν. καὶ τοιαῦτά τινα μετὰ ἀλαζονικῆς ὀφρύος, καὶ τῆς ἀττικῆς στωμυλίας τερατευόμενοι, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων εἰς ἑτέραν εἴδους ἀπάτην μετήγαγον. Καὶ οἱ τὸ φιλοσοφεῖν ὑπισχνούμενοι, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ σχήματος τιμὴν παρὰ πάντων δρεπόμενοι, καὶ τῶν παθῶν κρατεῖν ἐπειγόμενοι, προσκυνεῖν τὰ πάθη τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησαν, καὶ τὸν αὐτοκράτορα νοῦν τῶν παθῶν ἡνίοχον, θύειν ἐπιθυμίᾳ καὶ θυμῷ καὶ κλοπῇ καὶ μέθῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις πάθεσιν ἀνοήτως πεπείκασιν. Ἄλλοι δὲ πάλιν οὐδὲν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα νοῆσαι δυνηθέντες, ἀλλὰ τοῖς

ρος, καὶ πάντων εὐεργετῶν προμηθέστερος, καὶ τείχους παντὸς ἀσφαλέστερος, καὶ βασιλέων ἁπάντων ἀμέτρως βασιλικώτερος. Δίκαιον ἡμᾶς οὖν καὶ τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ λαβόντας, καὶ τὸ εὖ εἶναι προσειληφότας, ταῖς βλασφημεῖν αὐτὸν τολμώσαις γλώτταις, τὰς οἰκείας ἀντιτάξαι· καὶ λόγοις εὐσεβέσι, τοὺς δυσσεβεῖς λόγους κατακοντίσαι· οὐχ ἵνα δεομένῳ τὴν παρ' ἡμῶν ἐπικουρίαν προσάξωμεν, ἀπροσδεὴς γὰρ ὁ τῶν ἁπάντων ποιητὴς, καὶ πηλίνης γλώττης εἰς ἐπικουρίαν οὐ δεῖται, ὑμνοῦσαν δὲ ἀποδέχεται, καὶ ὑπερμαχοῦσαν ἀμείβεται, καὶ τὸ ψεῦδος ἐλέγχουσαν στεφανοῖ, ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν περὶ αὐτὸν εὔνοιαν δείξωμεν, καὶ τῶν ὁμοδούλων τὸ θράσος, εἰ μὲν δυνατὸν, καταλύσωμεν, εἰ δὲ μὴ, διελέγξωμεν γοῦν, καὶ δῆλον τοῖς ἀγνοοῦσι ποιήσωμεν. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ παντοδαπὰ τῶν δυσσεβεῖν αἱρουμένων τὰ ξίφη, καὶ διάφορα τῆς βλασφημίας τὰ βέλη, πολυσχιδὲς γὰρ καὶ ποικίλον τὸ ψεῦδος, ἁπλῆ δὲ τῆς ἀληθείας ἡ χάρις. Ἡ μὲν γὰρ ποιητικὴ φάλαγξ, πολλὰ τὸ θεῖον τῷ λόγῳ καταμερίσασα, καὶ τὸ ψεῦδος τῷ τερπνῷ τοῦ μυθώδους κεράσασα, καὶ οἷόν τινα κυκεῶνα κατασκευάσασα, τῆς πολυθέου πλάνης τοῖς ἀνθρώ-

ποις

καὶ δεσποτῶν οἰκέτας, καὶ πόλεων πολίτας, καὶ βασιλέων δορυφόρους προκινδυνεύειν ἡ φύσις διαγορεύει, πολλῷ μᾶλλον ὁσιώτερόν τε καὶ δικαιότερον τοῦ θεοῦ, τοὺς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ γεγενημένους καὶ σεσωσμένους μὴ λόγῳ μόνον ὑπερμαχεῖν, ἀλλὰ καὶ θάνατον αἱρεῖσθαι τὸν ἔσχατον. καὶ γὰρ πατέρων ἡμῖν πλησιώτερος, δι' αὐτοῦ γὰρ κἀκεῖνοι πατέρες καλοῦνται. καὶ δεσποτῶν κυριώτερος, ἐνταῦθα γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ συμφορὰν οἰκετῶν ἡ δεσποτεία. καὶ τείχους παντὸς ἀσφαλέστερος, τὸ μὲν γάρ, κἂν ἀδαμάντινον ᾖ, χειροποίητον ὅμως ἐστί, κἂν τὴν μηχανημάτων τὴν ἰσχὺν διαφύγῃ, τὴν χρόνου τὰς χεῖρας οὐ διαφεύξεται. ὁ δέ, ἀΐδιός τε ἐστὶ καὶ αἰώνιος, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀρκῶν φυλακὴν, καὶ ἀσφάλειαν. καὶ βασιλέων τοσούτῳ βασιλικώτερος, ὅσῳ τὸ ἀεὶ ὂν τῷ γεννητῷ καὶ φθαρτῷ παραβαλλόμενον, τὸ ἀμέτρητον τῆς ὑπερβολῆς ὑποδείκνυσιν. ὁ μὲν γάρ, ἀεί τε ἐστί, καὶ αὐτῷ τῷ εἶναι συμπεφυκὸς ἔχει τὸ κράτος. ὁ δέ, παρ' ἐκείνου καὶ τὸ εἶναι λαβὼν ἔχει, καὶ τὸ κρατεῖν. καὶ τοῦτο πρὸς ὀλίγον καὶ ὀλίγων, οὐδὲ παρὰ πάντων τῶν τὴν αὐτὴν φύσιν εἰληχότων. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ πατέρων ἡμῖν οἰκειότερος, καὶ δεσποτῶν κυριώτε-

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ περὶ προνοίας λόγοι δέκα.

Ἀποδείξεις ἀπὸ οὐρανοῦ, καὶ ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀστέρων. Λόγος α.

ΝΟΜΟΣ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τῆς φύσεως κείμενος, παῖδας πατέρων ἀδικουμένων ὑπερμαχεῖν, καὶ δεσποτῶν οἰκέτας, καὶ πόλεων πολεμουμένων πολίτας προκινδυνεύειν. καὶ ἁπαξαπλῶς τοὺς εὖ πεπονθότας, εἰς δύναμιν τοὺς εὐεργέτας ἀμείβεσθαι. ἴδοι δ᾽ ἄν τις καὶ βασιλέως ὀρθῶς, καὶ δικαίως τοὺς ἀρχομένους ἰθύνοντος, καὶ ἡμερότητι κεραννῦντος τὴν ἐξουσίαν, ἀσπιδηφόρους καὶ δορυφόρους ἐν πολέμοις προθύμως ὑπερασπίζοντας. Καὶ μή μοί τις εὐθὺς ἀντιλεγέτω, καὶ ψεῦδος τοῦ λόγου κατηγορείτω, τοὺς πατραλοίας, καὶ μαστιγίας, καὶ προδότας, καὶ τυράννους εἰς μέσον παράγων, περὶ γὰρ τῶν τοῦ νόμου φυλάκων ὁ λόγος, ἐκείνους δὲ ἀχαρίστους, καὶ παραβάτας προσαγορεύειν εἰώθαμεν. τίνουσι δὲ καὶ δίκας τῶν πλημμελημάτων ἀξίας. Εἰ δὲ καὶ παῖδας πατέρων, καὶ

me meritorum magnitudo, qui per uiginti ferè annos, ex quo animi in te mei inductionem, obſeruantiamq; probaſti, omnibus officijs me ornare, omni humanitate complecti non deſtitiſti. His igitur, ac plurimis alijs de cauſis, hoc quicquid eſt muneris, tuo nomini, atque adeo numini do, dicoq;: teq; rogo ut et donũ quidem ipſum, ſed magis donantis animum complectaris. Vale, & me, ut facis, perpetuo foue. Romæ

M. D. XLV. XV.

Kal. Iulij.

b

termortuum, ad uitam reuocarem. Occurrebat tamen unum illud, quod me dies aliquot ab huiuſmodi editione deterruit, & animum meũ ancipitem habuit, quod cum unicum tantum extaret exemplar, idq́; à ſitu, & antiquitate adeo cõfectum, ut plurimis in locis legi uix poſſet, ſi quibus mendis, quod neceſſarium uidebatur, minus integrum librum edidiſſem, ſuſpicabar, ne plures futuri eſſent, qui negligentiam noſtram accuſarent, quàm qui publicæ utilitatis, & commodi cupidam uoluntatẽ laudarent. Quam tamen ſuſpicionem, amiciſſimorum, eorundemq́; doctiſſimorum hominum, quibus librum legendum dederam, auctoritas abſtulit: omnium enim, perlecto opere, ea una uox fuit, ut ſpretis maleuolorum obtrectationibus librum qualemcunq; ederẽ: fore enim aiebant, ut pro induſtria noſtra ab optimis gratiam iniremus, à malis uero ne laudationes quidem expectendas eſſe. Qui cum uera dicere uiderentur, iáq́; me accingerem, ut quàm primum quàm integerrimus is auctor in lucem prodiret, id etiam curaui, ut ſub alicuius nomine ederetur, qui & literarum ſcientia facile cæteris præſtaret, & grauitate, iuſtitia, pietate, reliquiſq́; uirtutibus nemini cederet. Tu autem is es: nam ſi ex omnibus mihi exoptandus eſſet, quem tecum cõferre poſſem, uix haberem. Huc accedit tuorum ergà

me

NICOLAO RODVLPHO
Cardinali ampliſsimo, Nicolaus Maioranus S. D.

CVM Vaticanæ bibliothecæ curam Pont. Maximi iuſſu recepiſſem, nihil mihi potius fuit, quàm ut libros, ſuperiorum temporum culpa, neglegētius habitos ad certū ordinem reuocarem, Græcosq́; perinde ac Latinos auctores in quaſdam ueluti claſſes deducerem, ut ſtudioſis, quorum cauſa comparata eſt librorum illa copia, magis eſſet expoſita, diutiusq́; in ea inueſtigandi quod unuſquiſq; cuperet, omnis fermè abeſſet labor. Quod cum accuratius facerem, & non modo à tineis carieq́; confectos codices, uerumetiam uel ſchedas quaslibet pro uirili mea uindicarem, Theodoreti librum de Prouidentia Dei forte reperi, quem cum hominis, ad eum diem ne de nomine quidem mihi noti, cognoſcendi cauſa perlegiſſem, eo dicendi genere, orationisq́; elegantia, eo diſpoſitionis ordine, ea argumentorum ſubtilitate, & ſententiarum grauitate ac copia ſcriptum inueni, ut eius lectione, his præſertim temporibus, Chriſtianarum literarum amatores fraudare nefas putauerim: ſperauerimq́; non minimum gratiæ me apud ueræ pietatis ſtudioſos initurum, ſi talem, tam bene de Chriſtiana religione meritū auctorem quaſi in-

IN extrema pagella ſexti, & prima ſeptimi, ſciſſa erat charta, deſiderabanturq́; pauca, quæ ſic ex ingenio ſuppleuimus.

Λόγος ς.

Μὴ πολυπραγμόνει τῶν γινομένων ἕκαστος, εἰ δὲ θέλεις καὶ πολυπραγμονεῖν, ταύτης σου τῆς πολυπραγμοσύνης συνοδὸς ἔστω ἡ ὑμνῳδία, αὕτη σου τῆς πορείας ἡγείσθω, αὕτη σε πρὸς τὴν τῶν γινομένων εὐδύναμιν ποδηγείτω.

Λόγος ζ.

Οὐδὲ γὰρ τὴν τῶν ἀγγέλων δοξολογίαν ὡς δεόμενος δέχεται, ἀλλὰ τὴν εὔνοιαν ὁρῶν, τὸ εὔγνωμον ἀποδέχεται. καὶ τὰς θυσίας δὲ τὰς νομικὰς ἡνίκα προσέφερον οἱ προσφέροντες, οὐχ ὡς χρείαν δήπουθεν τῷ θεῷ προσέφερον.

Sermo primus Prouidentiã demonſtrat ex Cœlo, Sole, Luna, & reliquis Stellis.

Sermo ſecũdus, idem probat ab aëre, terra, mari, ac fluuijs.

Tertius eandem prouidentiã confirmat ab humani corporis opificio.

Quartus illud idem demonſtrat tum ex manibus homini conceßis, tum etiam ab artibus, quæ ſunt excogitatæ.

Quintus ab Imperio, quod homo ipſe in beluas habet, eiuſdem rei demonſtrationem continet.

Sextus diuitias et paupertatem uitæ humanæ utiles eſſe affirmat.

Septimus docet ſeruitutẽ, & herilem poteſtatem ad humanam uitam utiliter conſtitutas fuiſſe.

Octauus diſputat illos, qui bonæ mẽtis ſunt, nihil ex eo lędi, quod prauis hominibus ſeruiant.

Nonus diſſerit Iuſtitiæ ſtudium fructu nequaquã carere, quãuis in præſenti uitæ ſtatu minime appareat. Idem naturalibus rationibus reſurrectionẽ ipſam confirmat.

Decimus demonſtrat, ſuperioribus temporibus Deum non minorẽ omnium hominum, quàm Iudæorum rationem habuiſſe, & de ſeruatoris noſtri incarnatione diſſerit.

Ἀποδείξεις ἀπὸ Οὐρανοῦ, καὶ Ἡλίου, καὶ Σελήνης, καὶ τῶν λοιπῶν Ἀστέρων, λόγος α.

Ἀποδείξεις ἀπὸ ἀέρος, καὶ γῆς, καὶ θαλάττης, καὶ ποταμῶν, λόγος β.

Ἀποδείξεις ἀπὸ τῆς τοῦ ἀνθρωπείου σώματος κατασκευῆς, λόγος γ.

Ἀποδείξεις ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ τῶν ἐφευρεθεισῶν τεχνῶν, λόγος δ.

Ἀποδείξεις ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων ὑποταγῆς, λόγος ε.

Ὅτι πλοῦτος καὶ πενία πρὸς βίον χρήσιμοι, λόγος ς.

Ὅτι δουλεία, καὶ δεσποτεία πρόσφοροι τῷ βίῳ, λόγος ζ.

Ὅτι τοὺς εὖ φρονοῦντας, οὐδὲ τὸ πονηροῖς δουλεύειν δεσπόταις λυμαίνεται, λόγος η.

Ὅτι οὐκ ἄκαρπος τῆς δικαιοσύνης ὁ πόνος, κἂν ἐν τῷ παρόντι βίῳ μὴ φαίνηται, καὶ περὶ ἀναστάσεως ἀπὸ φυσικῶν λογισμῶν, λόγος θ.

Ὅτι ἄνωθεν ὁ θεὸς οὐκ Ἰουδαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων κηδόμενος διετέλεσε· καὶ περὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως, λόγος ι.

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. inscr.

971

17 A 19

ΘΕΟΔΩΡΗ
ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ,
περὶ προνοίας λόγοι δέκα.

THEODORE-
TI EPISCOPI CYRI DE
Prouidentia Sermones X.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

~~TIGVRI EXCVDEBAT FROSCHO- uerus~~ Anno M. D. XLVI.

B. S.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
17 A
19